

POSTANOWIENIE

Dnia 6 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Puskarski

w sprawie z zażaleń pokrzywdzonego **J.O.** oraz jego pełnomocnika na postanowienie prokuratora Prokuratury Okręgowej w Opolu z dnia 23 listopada 2023 r. o odmowie wszczęcia śledztwa po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 6 września 2024 r. wniosku Sądu Rejonowego w Sosnowcu o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu na podstawie art. 37 § 1 k.p.k.

p o s t a n o w i ł:
wniosku nie uwzględnić.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 23 listopada 2023 r., sygn. akt [...], prokurator Prokuratury Okręgowej w Opolu, wobec stwierdzenia, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego, na podstawie art. 305 § 1 k.p.k. i art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. odmówił wszczęcia śledztwa w sprawie:

- mającego miejsce w okresie od października 2021 r. do 7 listopada 2023 r. w S. domniemanego nadużycia uprawnień i niedopełnienia obowiązków, znęcania się psychicznego oraz nękania J. O., prokuratora Prokuratury Rejonowej [...] w S., przez działających wspólnie i w porozumieniu prokuratorów: M.Z., A. D., K. S., L. T., K.K., A.P. i M.Ł., poprzez bezpodstawne wszczęcie wobec zawiadamiającego

ośmiu postępowań służbowych celem zastraszenia, psychiczne znęcanie się nad wymienionym pozostającym w podległości służbowej i stałym stosunku zależności, grożenie mu wyrzuceniem z pracy oraz wyrzuceniem z pracy jego żony, upokarzanie przed kadrą administracyjną i orzeczniczą Prokuratury Rejonowej [...] w S., wystawienie negatywnej opinii z wizytacji, dyskryminację i pominięcie przy wypłacie nagrodowych środków pieniężnych w 2022 r., uporczywe nękanie poprzez bezpodstawne wszczynanie postępowań służbowych, co wzbudziło w zawiadamiającym uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia i udręczenia, a także bezpodstawnie powiadomienie Dyrektora KSSiP o powyższych postępowaniach, co skutkowało odebraniem J.O. możliwości prowadzenia zajęć dydaktycznych w 2023 r. oraz utratą dobrego imienia wśród pozostałych wykładowców KSSiP oraz aplikantów, działania tym samym na szkodę interesu publicznego oraz interesu prywatnego J.O., tj. o czyn z art. 207 § 1 k.k., art. 190a § 1 k.k. i art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Zażalenia na to postanowienie złożone przez pełnomocnika pokrzywdzonego oraz samego pokrzywdzonego J.O. prokurator przekazał właściwemu do ich rozpoznania Sądowi Rejonowemu w S., wraz z wnioskiem o nieuwzględnienie obu złożonych w sprawie zażaleń.

J.O. pismem datowanym 19 lutego 2024 r. zwrócił się do Sądu Rejonowego w S. o „rozważenie wdrożenia trybu z art. 37 k.p.k.”. Wskazał, że „zaistniały przesłanki do przekazania sprawy do najwyższej instancji sądowej”, bowiem „ani sądy rejonowe ani sąd okręgowy nie daje gwarancji bezstronności w tej sprawie z uwagi na fakt, że podwładny prokurator oskarża bezpośrednio przełożonych i nadrzędnych prokuratorów z różnych jednostek i współpracujących z lokalnymi sądami”.

Sędziowie i asesory sądowi orzekający w Sądzie Rejonowym w S. podpisali oświadczenie, którym wnieśli o wyłączenie ich od rozpoznania przedmiotowej sprawy. Wskazali, że dotyczy ona prokuratorów Prokuratury Okręgowej w S., jak i Prokuratury Rejonowej [...] w S., z którymi utrzymują kontakty służbowe, a niekiedy towarzyskie, nadto żona jednego z prokuratorów, wobec którego są kierowane zarzuty, jest zastępcą kierownika sekretariatu jednego z wydziałów (IX Karnego) Sądu Rejonowego w S., z którą sędziowie tego wydziału utrzymują również

kontakty towarzyskie, a wszystko to powoduje, że rozpoznanie sprawy przez wymieniony Sąd „w odczuciu pokrzywdzonego jak i społecznym obarczone byłoby brakiem obiektywizmu”.

W następstwie tego wystąpienia Sąd Okręgowy w S. w dniu 8 kwietnia 2024 r. wydał postanowienie sygn. akt V Ko 40/24, którym na podstawie art. 41 i 42 k.p.k. nie uwzględnił wniosku. Celowe będzie przytoczyć powody takiego postąpienia, mianowicie Sąd wskazał, że „poza tą lakoniczną wzmianką (o utrzymywaniu przez sędziów relacji zawodowych i towarzyskich z prokuratorami - uzup. SN) nie podali (sędziowie i asesory sądowi - SN) żadnych innych, bliższych okoliczności uzasadniających uwzględnienie ich żądań. Samo utrzymywanie relacji zawodowych ze wskazanymi wyżej prokuratorami nie stanowi przyczyny wyłączenia, jeżeli nie podano konkretnych okoliczności, które wskazywałyby na pojawienie się uzasadnionych wątpliwości, co do bezstronności sędziów w danym przypadku. Zwykle bowiem takie relacje zawężone zostają do znajomości »z sali sądowej« i ograniczają się do grzecznościowej wymiany zdań. Co więcej trudno automatycznie przyjmować, że wszyscy sędziowie orzekający w Sądzie Rejonowym w S. utrzymują relacje towarzyskie z wymienionymi osobami, taka konstatacja nie płynie bowiem z treści wniosku. Sędziowie wskazali w nim, że niektórzy z nich utrzymują tego rodzaju relacje, nie podając na czym miałyby one dokładnie polegać. Nie sposób przyjmować, że każdy z wnioskujących utrzymuje z prokuratorami Prokuratury Okręgowej i Prokuratury Rejonowej [...] w S., którzy zostali wskazani jako osoby mające działać na szkodę J.O. bliskie relacje towarzyskie, prywatne, skutkujące regularnymi kontaktami poza sferą zawodową. W odniesieniu jedynie do tych poszczególnych sędziów, co do których te relacje wychodzą poza ramy relacji zawodowych możliwe byłoby uruchomienie regulacji z art. 41 § 1 k.p.k. Podobnie rzecz ma się w stosunku do tych tylko sędziów, którzy utrzymują relacje koleżeńskie, pozazawodowe z Zastępcą Kierownika Sekretariatu [...] Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w S., która jest żoną prokuratora Prokuratury Okręgowej w S., w stosunku do którego kierowane są zarzuty w sprawie. Ponadto wnioskujący ogólnikowo wskazali, że »pokrzywdzony również jest prokuratorem Prokuratury Rejonowej [...] w S.«, nie wskazując żadnych bliższych okoliczności tego rodzaju, że mogłyby one wywołać uzasadnioną wątpliwość co do ich

bezstronności w sprawie”. Sąd Okręgowy zwrócił też uwagę, że zgodnie z art. 2 § 1a pkt 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych asesory sądowi nie są uprawnieni do rozpoznawania spraw z zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia oraz nadmienił, że Sąd meriti może zwrócić się do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości.

Postanowieniem z dnia 8 sierpnia 2024 r., sygn. akt IX Kp 45/24, Sąd Rejonowy w S., powołując się na art. 37 § 1 k.p.k., wystąpił do Sądu Najwyższego o przekazania sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu. W uzasadnieniu wskazał, że w jego ocenie „istnieją poważne i racjonalne powody, dla których należałoby rozważyć przekazanie sprawy z zażalenia pokrzywdzonego J.O. oraz pełnomocnika pokrzywdzonego na postanowienie Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Opolu o odmowie wszczęcia śledztwa, innemu równorzędnemu sądowi, z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości”. Konkretyzując te powody, Sąd zaznaczył, że „pokrzywdzony jest prokuratorem Prokuratury Rejonowej [...] w S. Nadto przedmiotowa sprawa dotyczy prokuratorów Prokuratury Okręgowej w S. oraz Prokuratury Rejonowej [...] w S., z którymi to współpracuje i utrzymuje kontakty służbowe tut. Sąd”. Wskazał również, że zarzuty skierowane są wobec prokuratora Prokuratury Okręgowej w S., którego żona jest zastępcą kierownika sekretariatu [...] Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w S., nadto przywołał pismo pokrzywdzonego postulujące „rozważenia trybu z art. 37 k.p.k.”. W konkluzji Sąd Rejonowy stwierdził, że w świetle podniesionych okoliczności można stwierdzić, iż „względ na zagwarantowanie bezstronności sądu rozpoznającego sprawę uzasadnia wystąpienie (...) do Sądu Najwyższego o jej przekazanie do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek nie zasługuje na uwzględnienie, jakkolwiek przedmiotową sprawę można zaliczyć do nietypowych i kłopotliwych w orzekaniu. Ostatni z przytoczonych fragmentów postanowienia Sądu Rejonowego niezbyt fortunnie oddaje istotę zagadnienia, bowiem sugeruje, że sam Sąd uznaje, iż nie daje gwarancji bezstronnego rozpoznania sprawy, gdy zapewne chodziło o to, że w odbiorze

zainteresowanych osób, w pierwszej kolejności inicjującego postępowanie J. O. i szerzej - w odbiorze społecznym mogą pojawić się wątpliwości co do obiektywnego rozpoznania sprawy przez sąd właściwy miejscowo. Rzecz jednak w tym, że warunkiem przekazania sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości jest, by wspomniane wątpliwości miały mocne oparcie w realiach sprawy. Trudno przyjąć, że realia niniejszej sprawy nakazują postąpienie po myśli art. 37 § 1 k.p.k., zwłaszcza gdy uwzględnić, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego niejednokrotnie wskazywano na wyjątkowy charakter tego przepisu, zatem na konieczność ostrożnego stosowania zawartego w nim unormowania, stanowiącego odstępstwo od fundamentalnej zasady rozpoznania sprawy przez sąd właściwy miejscowo. Wcześniej nie bez powodu przytoczono obszerny fragment postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 8 kwietnia 2024 r., bowiem zawiera ono trafne spostrzeżenia, zachowujące aktualność również do argumentacji zawartej w rozpatrywanym wystąpieniu Sądu meriti. Wypada zatem powtórzyć, że nie należy nadawać nadmiernej wagi okoliczności, że pomiędzy sędziami Sądu Rejonowego w S. i prokuratorami miejscowych prokuratur zachodzą relacje zawodowe, bowiem nie powoduje to automatycznie wątpliwości co do bezstronności sędziów, zwłaszcza że w sytuacji, gdy spór toczy się na linii prokurator - inni prokuratorzy nie jest jasne, którą ze stron miałby dotknąć hipotetyczny brak obiektywizmu Sądu. Podobnie nie skłania do uwzględnienia wniosku ogólnikowa informacja o utrzymywaniu przez sędziów relacji towarzyskich z prokuratorami, zwłaszcza gdy uwzględnić, że Sąd Rejonowy w S. ma dość liczną obsadę sędziowską (wspomniane oświadczenie podpisało 36 sędziów oraz 5 asesorów), zaś w dużym mieście te relacje raczej nie są przedmiotem zainteresowania i komentarzy lokalnej społeczności, podobnie jak okoliczność zatrudnienia w sądzie członka rodziny osoby zainteresowanej orzeczeniem, które jednak nie rozstrzyga o jej odpowiedzialności karnej.

Sąd Rejonowy w S. wspomniał, że do okoliczności uzasadniających obawę o bezstronność sądu właściwego w orzecznictwie Sądu Najwyższego zaliczono sytuacje, gdy oskarżonym albo pokrzywdzonym jest prokurator prokuratury rejonowej lub prokuratury okręgowej z terenu objętego właściwością sądu. Nie przytoczono danych identyfikujących konkretne w tym względzie orzeczenia Sądu

Najwyższego, jednak trzeba zauważyć, że w rozpatrywanym przypadku nie chodzi o sprawę, która wpłynęła do sądu z aktem oskarżenia, ale o sprawę daleko mniej zaawansowaną, w której od strony procesowej nie można mówić o relacji oskarżony (podejrzany) - pokrzywdzony; niezależnie od używanej wcześniej nomenklatury jedynie J. O. uważa się za pokrzywdzonego. Linia orzecznicza Sądu Najwyższego idzie raczej w innym kierunku niż sugerowany w wystąpieniu. W szeregu orzeczeniach Sąd Najwyższy nie aprobował bowiem wystąpień sądu właściwego o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi w sytuacji zbliżonej do aktualnie rozpatrywanej. Np. w postanowieniu z dnia 17 maja 2010 r. IV KO 51/10, stwierdził, iż „nie sposób obiektywnie uznać, że przeszkodą w rozpoznaniu sprawy przez sąd właściwy miejscowo jest okoliczność, iż pokrzywdzonym jest prokurator miejscowej prokuratury. Jeśli natomiast zachodzą osobiste więzi łączące pokrzywdzonego z sędzią rozpoznającym sprawę, powinien on wykorzystać drogę procesową przewidzianą w art. 42 § 1 k.p.k. w zw. z art. 41 § 1 k.p.k. Sięganie zaś w takiej sytuacji po wyjątkową instytucję przewidzianą w art. 37 k.p.k. jest całkowicie nieuprawnione” (wypada przyjąć, że to stwierdzenie zachowuje aktualność w przypadku, gdy istnieją osobiste więzi, w tym kontakty towarzyskie sędziego z prokuratorem wobec którego inicjowano postępowanie karne), zaś w postanowieniu z dnia 31 lipca 2019 r. II KO 51/19, że „sam fakt istnienia relacji zawodowych, naturalny w przypadku sądu i prokuratury położonych w tej samej miejscowości, nie powinien być traktowany jako okoliczność wywołująca w odbiorze społecznym uzasadnione wątpliwości co do zdolności sądu miejscowo właściwego do bezstronnego rozpoznania sprawy” (zob. także postanowienia SN: z dnia 21 kwietnia 2016 r., IV KO 25/16; z dnia 17 maja 2023 r., V KO 43/23; z dnia 26 lipca 2023 r., III KO 81/23; z dnia 28 czerwca 2024 r., I KO 44/24.). Postanowieniem z dnia 12 stycznia 2022 r., V KO 100/21, Sąd Najwyższy uwzględnił wniosek Sądu oparty na art. 37 k.p.k., jednak wskazał, że „okolicznościami przemawiającymi za przekazaniem niniejszej sprawy innemu sądowi równorzędnemu są skromny skład osobowy miejscowego sądu i prokuratury”, co nie ma miejsca w przypadku sądu i prokuratury występujących w niniejszej sprawie.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.

[PGW]

[ms]